

DE SCHOOL OPGELOST/ VAN HSS TOT DNS

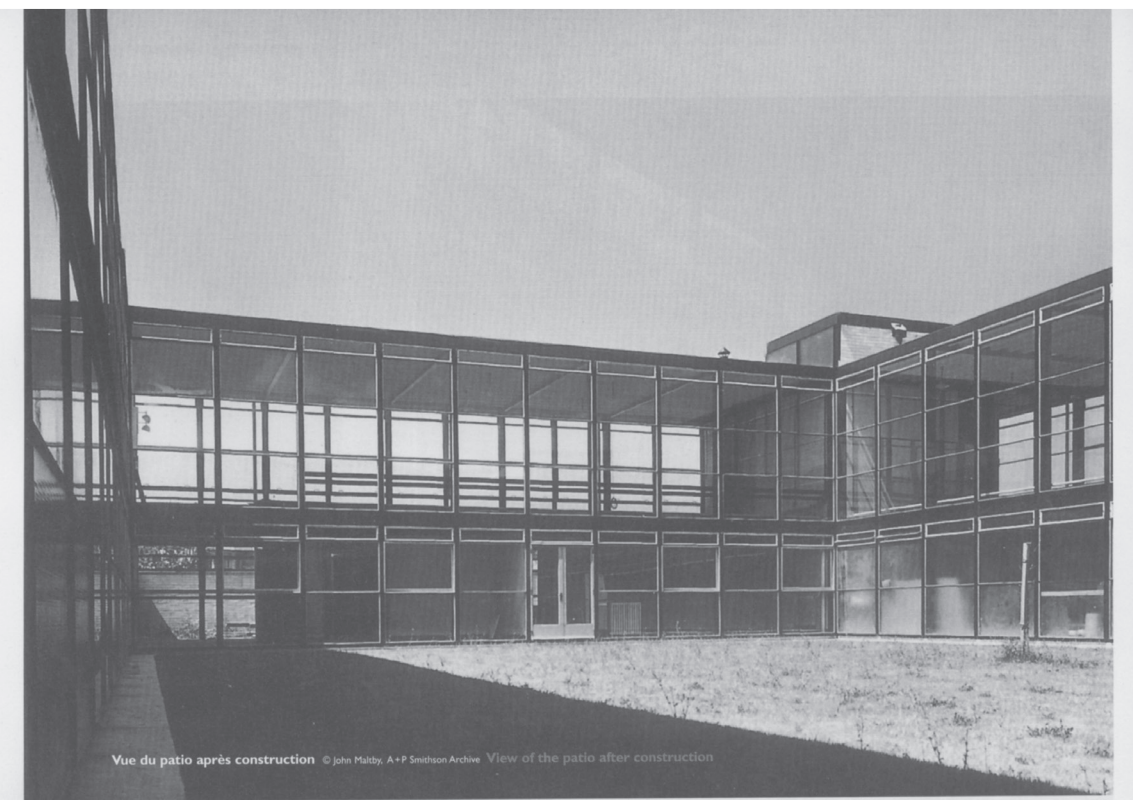
— TIJL VANMEIRHAEGHE

14 OASE#72

Terug naar school / Back to School

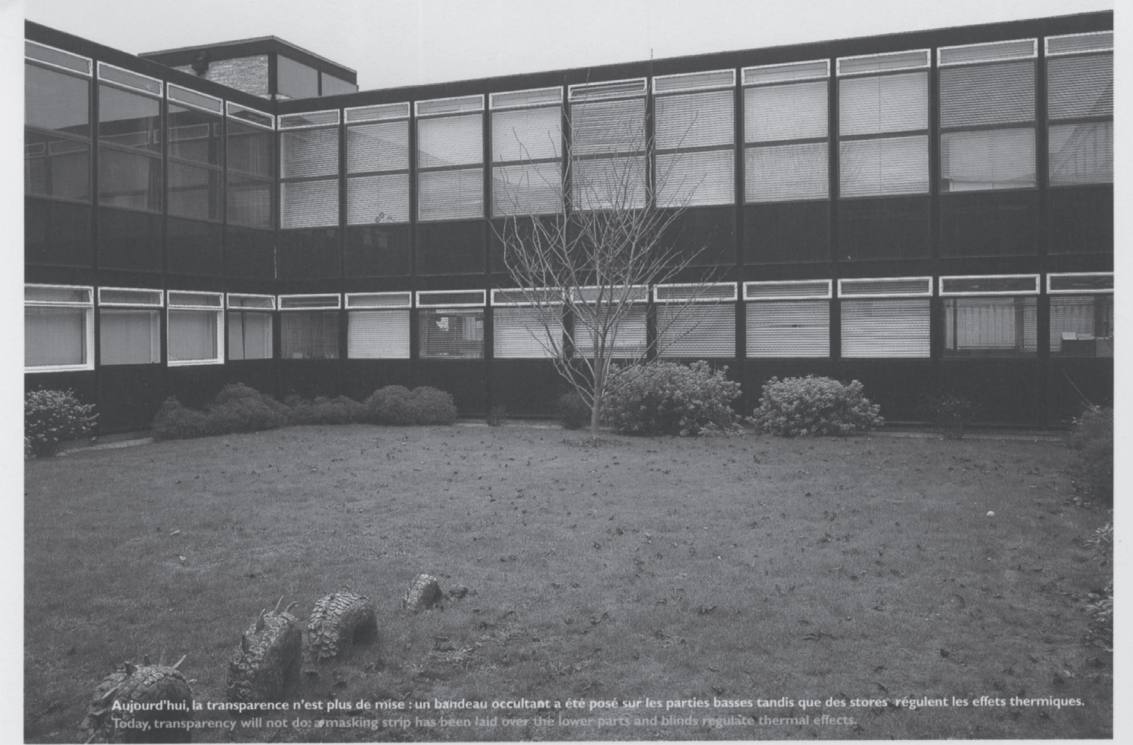
DISSOLVING THE SCHOOL/ FROM HSS TO DNS

— TIJL VANMEIRHAEGHE

15 OASE#72

Terug naar school / Back to School

Consider, therefore, the Hunstanton School as having two lives: an everyday life of teaching children, noise, furniture, and chalk dust, as equals with the building elements, all of which add up to the word 'School'.

And a secret life of pure space, the permanent built Form which will persist when School has given way to Museum or Warehouse, and which will continue to exist as idea even when the Built Form has long disappeared. It is through BUILT FORM that the inherent nobility of man finds release.¹

HSS – Hunstanton Secondary School (1949-1954)

In 1949 winnen Alison en Peter Smithson de competitie voor de bouw van een nieuwe school in Norfolk, Engeland. Het revolutionaire ontwerp wil breken met de gesloten negentiende-eeuwse baksteenscholen en presenteert een quasi volledig transparante constructie opgebouwd uit een stalen vakwerk dat voor het grootste deel wordt ingevuld met glaspanelen. Het gebouw is didactisch op verschillende niveaus: het toont ons niet alleen de onophoudelijke stroom van activiteiten achter de schoolgevel, en een interieur met reeksen wastafels en leidingen tegen een achtergrond van glas, maar op een niet mis te verstane manier ook het einde van het oude Victoriaanse model: 'This school is an attempt to carry beyond the diagrammatic stage into a work of architecture, and its form is dictated by a close study of educational needs and purely formal requirements rather than by precedent.'² De gesloten en monumentale gevels met regelmatige rijen raamopeningen maken plaats voor ferm beglaasde exemplaren die de leerlingen niet alleen het zicht op de omgeving laten, maar bovenal de buitenstaander een inzicht in het schoolgebeuren gunnen. De gesloten klaskamers van weleer met ramen boven ooghoogte

¹ Peter Smithson geciteerd in Alison en Peter Smithson, *The Charged Void: Architecture* (New York, 2001), p.42. Tenzij anders vermeld, komen de citaten van de ontwerpers uit deze bron.

² Peter Smithson in de verdedigingsnota voor de *Hunstanton School Competition*, 1949, in: idem, p.40.

De School opgelost / Van HSS tot DNS
– Tijl Vanmeirhaeghe

16 OASE#72

Terug naar school / Back to School

Consider, therefore, the Hunstanton School as having two lives: an everyday life of teaching children, noise, furniture, and chalk dust, as equals with the building elements, all of which add up to the word 'School'.

And a secret life of pure space, the permanent built Form which will persist when School has given way to Museum or Warehouse, and which will continue to exist as idea even when the Built Form has long disappeared. It is through BUILT FORM that the inherent nobility of man finds release.¹

HSS – Hunstanton Secondary School (1949-1954)

In 1949, Alison and Peter Smithson won the competition to build a new school at Norfolk, England. Their revolutionary design attempts a break with the insulated nineteenth-century brick schools, presenting a seemingly entirely transparent construction built up out of a steel truss, the main part of which is filled in with glass panels. Didactically, it is a multifarious edifice: it does not only show us the incessant activity behind the school's face, and an interior with rows of washbasins and mains against a backdrop of glass, but also unmistakably the end of the old Victorian model: 'This school is an attempt to carry on beyond the diagrammatic stage into a work of architecture, and its form is dictated by a close study of educational needs and purely formal requirements rather than by precedent.'² The insulated, monumental façades with their regular rows of window openings have given way to robustly glazed frontages which not only leave the pupils a view of their surroundings, but above all afford outsiders insight into the school's activities. The insulated classrooms of yore, with windows above eye level, are now displayed interlinked in a dramatic glass setting.

¹ Peter Smithson, quoted in Alison and Peter Smithson, *The Charged Void: Architecture* (New York, 2001), 42. Unless otherwise noted, the quotes from the designers are taken from this source.

² Peter Smithson in his defence note on behalf of the *Hunstanton School Competition*, 1949, in: *Ibid.*, 40.

Dissolving the School / From HSS to DNS
– Tijl Vanmeirhaeghe

worden nu in een dramatische glazen setting in hun stapeling en schakeling geënceneerd.

Hunstanton is revolutionair, niet alleen naar voorkomen, maar ook naar planopbouw. De klassen worden binnen de balkvormige enveloppe van de school niet meer geschakeld door middel van gangen, maar telkens per twee gekoppeld en per trap bereikbaar op de verdieping geplaatst. Op die manier maken ze op het gelijkvloers plaats vrij voor alle technische en administratieve units van de school, en voor gemeenschappelijke ruimtes zoals de refter, de plantentuin en de polyvalente zaal. Tussen de twee langse batterijen klasvleugels worden vier identieke dwarsbeuken geposteerd. Hierin bevinden zich de refter (gelijkvloers), de ateliers en de bibliotheek (verdieping), waardoor drie grote rechthoekige binnenruimtes binnen de strak afgelijnde rechthoek van het schoolvolume worden uitgesneden.

Een van deze drie binnenruimtes wordt overdekt en functioneert als polyvalente zaal. De twee resterende omsloten buitenruimtes zijn merkwaardige stiltetuinen buiten bereik van de schoolgemeenschap: 'No doors open onto the greencourts, only hopper windows for ventilation, as no children's movement is to be there; the green courts are light areas, quite free from noise.' Het programma wordt als een soort doorlopende omgang rond de drie binnenkoeren georganiseerd, waarbij het volledige schoolorganisme tussen de balkvormige buitenenveloppe en het vlies rondom de ontoegankelijke binnentuinen wordt geprangd. Toch is de relatie tussen school en schooltuin klassiek en symbiotisch: de tuin verleent de school licht en lucht, maar kan slechts bestaan bij gratie van de afscherming door de omliggende schoolgordel. Het geheel wordt opgebouwd rond twee centrale symmetrieassen, die de verschillende langs- en dwarsbeuken telkens op dezelfde breedte en met een identiek *gabarit* laten terugkomen. De polyvalente zaal – het hart van de

17 OASE#72

Terug naar school / Back to School

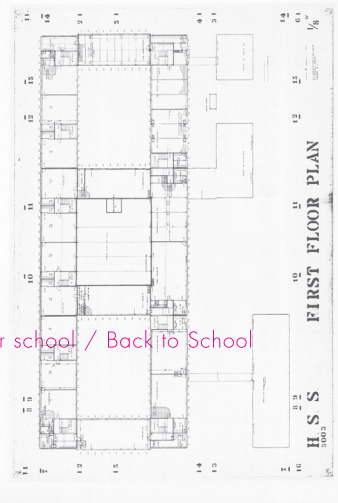
Hunstanton is revolutionary, not only in appearance, but also in the layout of its blueprint. Within the school's girder-shaped envelope, the classes are no longer linked by corridors, but always placed two by two on the upper storey, accessible by a flight of stairs. In this way, they make room at ground level for all of the school's technical and administrative units, and for communal spaces like the canteen, the garden and the multipurpose hall. Between two longitudinal batteries of classroom wings, four identical transepts are situated. Here we find the canteen (ground floor), the workshops and the library (upstairs), thus cutting three large rectangular interior spaces out of the tautly outlined triangle of the school's volume.

One of these three interior spaces is covered, serving as the multipurpose hall. The two remaining courtyards are unusual 'silence spaces', out of bounds to the school community: 'No doors open onto the green courts, only hopper windows for ventilation, as no children's movement is to be there; the green courts are light areas, quite free from noise.' The programme is arranged as a sort of continuous circumambulation around the three courtyards, thus wedging the school's entire organism between its girder-shaped outside envelope and the membrane around its inaccessible green courts. Nevertheless, the relationship between school and school garden is a traditional and symbiotic one: the green courts provide the school with light and air, but can only exist due to the fact that they are screened off by the surrounding belt of the school.

The whole complex is built up around two central symmetry axes, repeating the various naves and transepts at the same width and in an identical template. The multipurpose hall – the school's heart, according to the architects – is effectively planted at the complex's core, as a kind of covered central courtyard.

As open as Hunstanton School may present itself in the Smithsons'

Alison en/and Peter Smithson,
Hunstanton Secondary School (1949-
1954), plattegrond eerste verdieping/
first floor plan

school volgens de architecten – wordt effectief in het hart van het complex, als een soort centrale overdekte binnenkoer ingeplant.

Zo open als Hunstanton School zich in de woorden en beelden van de Smithsons laat lezen, zo monumentaal en geïnterioriseerd is dus de planopbouw. De perspectieven laten ons toe dwars doorheen de school kijken, maar het grondplan wordt opgebouwd rond de rigoureuze lokalisatie van activiteiten en kamers. Op die manier ontstaat een sterk spanningsveld tussen de naar exhibitionisme neigende transparantie van de schoolgevels en de gedisciplineerde planlogica van een geïnterioriseerd schoolinstituut.

HOF – House of the Future (1955-1956)

In 1956 – drie jaar na de oplevering van Hunstanton School – ontwerpen de Smithsons het *House of the Future*. HOF, zoals het gevierde architectenkoppel hun creatie consequent in afkortingen beknoeft,³ was een tentoonstellingswoning voor de jubileumeditie van de 'Daily Mail Ideal Home Exhibition'.⁴ Het Huis van de Toekomst is een ontwerp dat de standaard suburbane woning met dito blitse gadgets anno 1981 dient te verbeelden. Op de bewuste tentoonstelling wordt het huis als een houten box op het einde van een rij klassieke modelwoningen geplaatst. Binnen de blinde houten doos bevindt zich een tweede doos – het eigenlijke huis – voorzien van een aantal welgemikte kijkopeningen en een schroefvormige rondgang op twee niveaus die gekneld tussen beide balkvolumes een didactisch bezoek aan het huis mogelijk maakt zonder de woning daadwerkelijk te betreden. De woning zelf is opgevat als een lusvormige schakeling van ruimtes en voorzieningen rondom een ontogankelijke binnentuin. De kracht van HOF ligt in de combinatie van deze eenduidige woonpatroon met de sarcofaagachtige voorzieningen op maat van de mens en diens huiselijke activiteiten. Het wonen wordt er in de dage-

³ Alison en Peter Smithson codeerden al hun projecten door middel van de betreffende acroniemen en trekken dit ook door in hun signatuur. Symptomatisch voor deze gewoonte is het boekje *AS in DS* (Delft, 1983), dat Alisons lotgevallen in drie generaties gezinswagens type Citroën DS documenteert.

⁴ *The Scottish Daily Mail Ideal Home Exhibition*, Kensington Olympia Hall in West-Londen, 1 maart-31 maart 1956, Waverley Market, 29 juni-14 juli 1956.

De School opgelost / Van HSS tot DNS
– Tijl Vanmeirhaeghe

18 OASE#72

Terug naar school / Back to School

words and imagery, its layout is also equally monumental and interiorised. Its perspectives allow us to see right through the school, yet its floor plan is built up around a rigorous location of activities and rooms. In doing so, it creates a strong area of tension between the transparency of the school's façades, tending towards exhibitionism, and the disciplined logic of the institution's interiorised plan.

HOF – House of the Future (1955-1956)

In 1956, three years after Hunstanton School's completion, the Smithsons designed the *House of the Future*. HOF (the celebrated architect couple always dotingly referred to their creations in acronyms)³ was a show residence for the *Daily Mail Ideal Home Exhibition's* anniversary.⁴ Its design aims to display a standard suburban home with the requisite trendy 1981 gadgets. The exhibition presents the residence as a wooden box at the end of a row of traditional show houses. Within this shuttered wooden box there is a second box – the actual home – provided with a number of aptly placed peepholes and a spiralling circumambulation over both its levels, wedged between the two girder volumes, enabling one to do an instructive tour of the house without actually entering it. The house itself is conceived as a looped linking of spaces and facilities around an inaccessible courtyard garden. HOF's strength lies in combining – on a human scale and on that of human in-home activities – this unequivocal dwelling chaplet with its sarcophagus-like facilities. Here, living is dramatized in the ritual daily rounds over the patio and in the use of ergonomic moulds for sleeping and bathing.

With a little imagination, one may interpret the House of the Future as an echo of Hunstanton School's design. There is the same exhibitionist doll's-house setting that one can look over but cannot enter.⁵ As the heart of its

³ Alison and Peter Smithson coded each of their projects by way of acronyms, also extending this to their signature. Symptomatic for this habit is the booklet *AS in DS* (Delft, 1983), documenting Alison's experiences with three generations of the Citroën DS family cars.

⁴ *The Scottish Daily Mail Ideal Home Exhibition*, Kensington Olympia Hall in West London, 1-31 March 1956, Waverley Market 29 June-14 July 1956.

⁵ Living in the HOF was presented by models in ditto futuristic outfits designed by Teddy Tinling.

Dissolving the School / From HSS to DNS
– Tijl Vanmeirhaeghe

lijkse rituele rondgang rond de patio en het gebruik van de ergonomische matten voor het slapen of het baden getheatraliseerd.

Mits enige verbeelding kan men het *House of the Future* als een echo van het ontwerp voor Hunstanton School lezen. Er is dezelfde exhibitionistische setting van een poppenhuis dat wel kan worden bezichtigd, maar niet kan worden betreden.⁵ Er is de op zijn beurt voor de bewoners onbetreedbare binnentuin als hart van het interieur. En er is de schakeling van een specifiek programma in een rondgang rond die binnentuin. Dit alles resulteert in beide gevallen in een uitermate rigide planopbouw die het opgelegde programma ondubbelzinnig wil belichamen. De spanning tussen een poppenhuisachtig exhibitionisme en een zeer strakke, geïnterioriseerde planopbouw op maat van het programma is dus evengoed in HOF als in HSS aan de orde. Toch dient Hunstanton School op een andere manier met deze paradox om te gaan dan het *House of the Future*. HOF is immers van meet af aan geconcipeerd als een woning zónder façade, niet alleen binnen de constellatie van de tijdelijke tentoonstelling, maar evengoed als onderdeel van een uit het brein van de Smithsons ontsproten ononderbroken *mat cluster*: een tapijstads opgebouwd uit naadloos geschakelde interieurs met patio. HSS daarentegen is een interieur dat in zijn hoedanigheid van school dient te worden voorzien van een gezicht.

School en façade

School en façade staan sinds tijden in een dubbelzinnige en vaak ongemakkelijke relatie tot elkaar. De school verschaft accurate zorg en opvoeding aan de nieuwe generatie, maar doet dit slechts bij gratie van de afzondering – het interieur. Het kind dient aan de ouders te worden onttrokken en uithuizig te worden gemaakt om het voor te bereiden op een leven in de echte wereld.

19 OASE#72

Terug naar school / Back to School

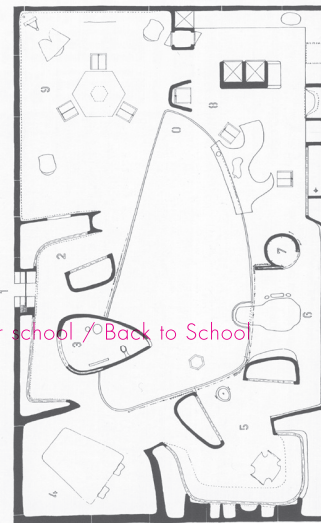
interior it has the courtyard garden, which again is inaccessible to those living there. And there is the interconnection of a specific programme in a circumambulation around this green court. In both cases, all this results in an extremely rigid layout which attempts to cover the set programme unequivocally. So, the tension between the doll's house-like exhibitionism and a very pared-down, interiorised plan structure on the programmatic scale is equally in evidence in HOF and in HSS. However, Hunstanton School must deal with this paradox in a different way than the House of the Future does. For, right from the outset, HOF was conceived as a façadeless dwelling, not just within the setting of the temporary exhibition, but likewise as a component of the Smithsons' brainchild of the uninterrupted *mat cluster* – a matted city constructed of seamlessly interlinked interiors-cum-patios. However, HSS is an interior which, because it is a school, needs to be provided with a face.

School and Façade

For a long time now, the relationship between school and façade has been an ambiguous and uncomfortable one. The school provides a new generation with meticulous care and an upbringing, but only does so due to its seclusion, its interior. In order to prepare a child for a life in the real world, it has to be taken away from its parents and placed outside of the home. The care a school shows for its pupils is therefore hard to measure by objective standards, exactly because of this inherently protective and enveloping nature. By definition, we learn of a school's reputation at second hand. To a school it is important to make an outward show of its care for its pupils, without this detracting from its seclusion. In doing so, a serious complication is that precisely this idea of care keeps on changing. In the nineteenth century, good care was more or less synonymous with discipline. That is why one must literally

⁵ In het HOF werd de bewoning geënceneerd door modellen met dito futuristische outfit naar een ontwerp van Teddy Tinling.

Alison en/Peter Smithson,
House of the Future (1955-1956),
plattegrond/plan

De zorgzaamheid die een school tegenover haar schoolbevolking aan de dag legt, kan dus omwille van haar inherent beschermende of omhullende karakter moeilijk met objectieve maatstaven worden gemeten. De naam en faam van de school bereikt ons per definitie uit de tweede hand. Voor een school is het zaak haar zorgzaamheid voor haar schoolbevolking te etaleren en te veruitwendigen, zonder dat dit haar beslotenheid hypothekeert. Een belangrijke complicatie hierbij is het feit dat de precieze notie van het begrip zorgzaamheid doorlopend verandert. Een goede zorg wordt in de negentiende eeuw min of meer gelijkgesteld met discipline. De degelijke opvoeding van de schoolkinderen moet zich bijgevolg letterlijk laten aflezen in ordentelijke doorpansingen van de robuuste schoolgevel, die bovenal een toonbeeld van tucht en discipline betracht te zijn. Gaandeweg evolueert de notie van zorg echter van tucht en discipline naar openheid en huiselijkheid. Licht wordt geassocieerd met hygiëne en vernuft, de klassen zoeken contact met het buiten. De klasramen worden bijgevolg een maatstaf voor de mate waarin de school begaan is met de ontwikkeling van het kind, en evolueren naar steeds groter wordende exemplaren.

Hunstanton School posteert zich met haar volledig transparante gevels in een lange retorische traditie binnen de scholenbouw, met name die van de Nieuwe School. Het ontwerp voor HSS is ontstaan uit een concept 'dictated by a close study of educational needs and purely formal requirements rather than by precedent'. De school wordt voorgesteld als de momentane en materiele neerslag van de nieuwe pedagogische noden en technische vereisten die anders zijn dan de voorgaande, zonder dat daarbij de essentie en permanentie van de school of het onderwijzen worden ondergraven. Hunstanton thematiseert deze paradox op een magistrale manier. Het herdenkt de school in een fris concept met klassen op de verdieping en gelijkvloerse openheid,

20 OASE#72

Terug naar school / Back to School

be able to tell the soundness of the children's upbringing by the systematically punched gaps in the massive school façade, which first and foremost aims at being a paragon of order and discipline. Gradually, however, the notion of care has evolved from order and discipline to openness and hominess. Light is associated with hygiene and ingenuity, while the classrooms seek contact with the world outside. As a consequence, their windows become a measure for the degree in which the school is committed to the child's development, thus evolving into larger and larger panes.

With its totally transparent façades, Hunstanton School positions itself within a long rhetorical tradition in educational building, notably that of the *New School*. The design for HSS arose from a concept, and so was 'dictated by a close study of educational needs and purely formal requirements rather than by precedent'. The school is presented as the current material upshot of new educational needs and technical requirements, differing from the former ones without undermining the school's or its teaching's essence and permanence. In a majestic way, Hunstanton makes this paradox into its theme. It rethinks the school in a fresh concept with classrooms upstairs and openness at ground level, yet also confirms it in its clarity, rhythm and regime: 'The idea behind this school was to try and prove that in every programme there exists an inherent order which once discovered appears static, immutable, and entirely lucid.' The glass façade embodies the school's solicitude, while its internal regime is taken care of by the taut layout of the rooms.

DNS – The Newest School (2002)

A couple of years after its occupation, the glass school at Hunstanton was covered with panels in order to meet the problem of extreme overheating in summer and piercing cold in winter. Its doll's-house façade was thus exposed

maar bevestigt de school in haar duidelijkheid, ritme en regime: 'The idea behind this school was to try and prove that in every programme there exists an inherent order which once discovered appears static, immutable, and entirely lucid.' De glazen gevel belichaamt de zorgzaamheid van de school, terwijl het interne regime in een strakke indeling van kamers wordt gevrijwaard.

DNS – De Nieuwste School (2002)

De glazen school te Hunstanton werd enige jaren na haar ingebruikname dichtgetimmerd en afgedekt om de problemen van extreme oververhitting in de zomer en bittere koude in de winter het hoofd te bieden. De gevel van het poppenhuis werd ontmaskerd als boud statement van tijdelijkheid en vergankelijkheid, hoewel de strakke planopbouw van de school tot op vandaag blijft staan als een huis. Met het quasi volledig beglazen van de schoolgevel als verbeelding van een open instituut, is een duidelijke fysieke grens bereikt. Veel crucialer nog in haar failliet is het feit dat ze een evidentie is geworden. De beglaasde school toont zich niet langer als de nieuwe school die de oude Victoriaanse modellen vervangt, ze is zelf de maatstaf geworden. Ze heeft haar retorische slagkracht en dus haar aura van zorgzaamheid verloren. Hunstanton School kan gezien worden als een soort orgelpunt, maar evengoed als het testament van de schoolfaçade.

De jongste jaren zien we dat als een gevolg hiervan de retoriek van het *zorgzame* instituut zich niet langer toespitst op de schoolfaçade, maar gaat ingrijpen op het gabarit van de school zelf. De nieuwe pedagogie dweept bij inspraak en medezeggenschap van de ouders, hetgeen zich moet vertalen in een interactieve, flexibele architectuur. De school wordt als interieur opengebroken en externen sluipen de school binnen. Yolanda Steijns en Alexander Koutamanis beschrijven in hun boek *Onderwijsvisie en schoolgebouw* een

21 OASE#72

Terug naar school / Back to School

as a bold statement of temporariness and transience, though to this very day the reductionism of the school's plan remains intact. With the school façade's seemingly totally glazed, as a metaphor of an open institution, clearly a physical limit was reached. Far more decisive in its failure is the fact that this has become something that goes without saying. The glazed school is no longer in evidence as the new school replacing old Victorian models; it has become the standard itself. It has lost its rhetorical clout, and thus its aura of caringness, and has been absorbed into the obvious. Hunstanton School can be regarded as a kind of milestone, but also as the school façade's final word.

As a result of this, we have seen in recent years that the rhetoric of the caring institution no longer concentrates on the school's façade, but starts to encroach upon the template of the school itself. New education takes parent participation very seriously, and therefore this has to be expressed in an interactive and flexible architecture. As an interior, the school is forced open, enabling the outside world to enter. In their book *Onderwijsvisie en schoolgebouw*, Yolanda Steijns and Alexander Koutamanis describe a series of *Nieuwste Scholen* and *Studiehuizen* ('Newest Schools' and 'Study Houses'), which nowadays are all the rage in the Netherlands. In 2002, the OMO – a large body governing 45 secondary schools in the Dutch province of Noord-Brabant – launched the concept of *De Nieuwste School* (DNS). By its enthusiastic acronym, DNS reveals its inventors' unswerving belief in the school as a kind of clearly definable qualitative final product, with DNS as the name established for an institution that will always be 'the newest'. So, like its illustrious predecessors, The Newest School aspires to a radical rethinking of the school building, but also explicitly presents itself as the termination of the series. After the newest school, no newer school is possible. And indeed, in a certain sense, with this Newest School, the school as such actually ceases to exist.

reeks van Nieuwste Scholen en Studiehuisen die momenteel in Nederland furor maken. Het Nederlandse OMO (een groot schoolbestuur met 45 scholen voor voortgezet onderwijs in Nederlands Brabant) heeft in 2002 het concept van De Nieuwste School op poten gezet. DNS verradt in haar enthousiaste acroniem het onwrikbare geloof van de bedenkers in 'De' school, als een soort van duidelijk kwalificeerbaar kwalitatief eindproduct, met DNS als gevestigde benaming voor een instituut dat steeds het 'Nieuwste' zal zijn. De Nieuwste School ambieert dus net als haar illustere voorgangers een radicaal herdenken van het schoolgebouw, maar presenteert zich ook expliciet als het eindpunt van de reeks. Na de nieuwste school is geen nieuwere school meer mogelijk. En inderdaad, in zekere zin houdt met De Nieuwste School de school als dusdanig feitelijk op te bestaan.

DNS streeft dus de ultieme openheid na, evengoed op opvoedkundig als op architecturaal vlak. DNS weekt de problematiek van het voorkomen van de school dus los van de schoolgevel en laat ze los op het schoolkarkas en het interne regime zelf. Het begrip transparantie wordt in deze scholen duidelijk niet *Smithsonian* ontwerpmatig, wel ideologisch ingezet. Transparante scholen zijn volgens de auteurs het onvermijdelijke uitvloeisel van de elektronische revolutie: de revolutie van het immateriële vraagt blijkbaar om een immateriële school. De oude schoolbibliotheek is nu een mediatheek, een '300 vierkante meter grote ruimte na de glazen tochtpoort – die gegeerd is vormgegeven om meteen een goed overzicht over de ruimte te krijgen – voorzien van een balie-eiland en een glazen stilteruimte'⁶ en aan het OLC (het Open Leercentrum) 'grenst een computerlokaal met draadglazen wanden'.⁷ DNS doorbreekt het klassikale systeem en laat huizen, stamgroepen en leercirkels lege hallen opgefleurd met vouwwanden, schuifdeuren en tapijtmotieven bevolken: 'Er moet niet langer sprake zijn van een curriculum dat gebaseerd

⁶ Yolanda Steijns en Alexander Koutamanis, *Onderwijsvisie en schoolgebouw. Transformaties in het voortgezet onderwijs* (Amsterdam, 2005), p.35.

⁷ Iidem, p.38.

is op wat de docenten zinvol vinden, maar van onderwijs dat uitgaat van de leerling en aansluit bij zijn competenties.⁸ Architectuur en Pedagogie dienen elkaar naadloos en onbevraged te overlappen. De nieuwe architectuur is flexibel en interactief: 'DNS heeft behoefte aan een ander gebouw dan scholen die hun onderwijs op de traditionele wijze inrichten (...) De lokalen worden als een soort kantoortuinen ontworpen, in het centrum waarvan ontmoetingsplaatsen zijn gecreëerd.'⁹

Het streven naar een steeds nieuwere school lijkt met de compositie van De Nieuwste School en het Studiehuis zijn limieten te hebben bereikt. In plaats van de schoolgevel is nu echter het instituut zelf verdwenen, samen met klas en gang verdampt in een waas van transparantie. Het spanningsveld dat decennialang de schoolgevel betekenis heeft gegeven, wordt bedreigd. Mét de schoolgevel wordt het interieur van de school bedreigd. En mét het interieur wordt het kind-zijn bedreigd. Dat het hele discours van transparantie en flexibiliteit te pletter loopt op de realiteit, is echter nu al duidelijk. Een jaar na de opening van het Studiehuis in Emmen in 2002 waren al twee stilteruimtes geplaatst op verzoek van de leerlingen, opdat die zich even zouden kunnen afzonderen van het geruis en de drukte van de studiehuis. Ondertussen gaan leraars zich bijscholen en dwalen overspannen leerlingen in de oneindige vrijheid van het leerlandschap rond, dat – eenmaal volwassen – naadloos zal overlopen in een kantoorlandschap.

⁸ Iidem, p.54.

⁹ Iidem, p.59.

22 OASE#72

Terug naar school / Back to School

So, DNS strives for the ultimate openness, both educationally and architecturally. DNS separates the problem of the school's appearance from its façade, and shifts it towards the school's skeleton and to the internal regime itself. In these schools, the idea of transparency is clearly not used designwise in a 'Smithsonian' manner, but ideologically instead. According to the authors, transparent schools are the inevitable outcome of the electronic revolution – the revolution of the immaterial apparently requires an immaterial school. The former school library is now a multimedia centre, '300 square metres of space which, after passing a glass air lock – of a flared design in order to facilitate a good view of the space straight away – furnished with a library-desk island and a glass silence room',⁶ while the OLC (Open Learning Centre) 'is next to a computer room with wire-glass walls'.⁷ DNS does away with class teaching and sees to it that the empty corridors are filled with 'houses', 'trunk groups' and study circles, and are brightened up with harmonica walls, sliding doors and carpet motifs: 'It should no longer be a question of a curriculum based on what the teacher considers worthwhile, but of an education that starts out from the pupil, connecting to his competences.'⁸ Architecture and education should overlap seamlessly and unquestioningly. The new architecture is flexible and interactive: 'DNS requires a different building from the schools that organize their teaching in a traditional way ... The classroom is designed like a kind of open-plan office, with meeting places at its centre.'⁹

With the creation of the Newest School, the aspiration to a school that is continuously the newest as well as to the *Studiehuis* has reached its limits. However, instead of the school's façade, now the institute itself has disappeared, has evaporated together with its classrooms and corridors into a haze of transparency. The area of tension that for decades has given meaning to the school façade is being threatened. Together with the school's façade, its

⁶ Yolanda Steijns and Alexander Koutamanis, *Onderwijsvisie en schoolgebouw. Transformaties in het voortgezet onderwijs* (Amsterdam, 2005), 35.

⁷ Ibid., 38.

⁸ Ibid., 54.

⁹ Ibid., 58.

23 OASE#72

Terug naar school / Back to School

interior is under threat, and in threatening its interior, childhood itself is threatened, too. However, it is already clear at this point in time that the whole discourse of transparency and flexibility is going to collide with reality. A year after the opening of the *Studiehuis* in Emmen, in 2002, two silence rooms were created at the pupils' request, so that they might withdraw for a bit from the study hall's hubbub and bustle. Meanwhile, teachers attend refresher courses, while pupils under stress wander about in the unlimited freedom of the educational landscape, which, once they reach adulthood, will seamlessly morph into an office landscape.

Translation: *Joost den Haan*